

ÖRGÜTSEL YAŞAM EVRELERİ İNSANLARIN YAŞAM EVRELERİNE BENZERLİK GÖSTERİR Mİ?

Nurcan KEMİKKIRAN*

Esra ÇINAR**

Öz

Bu çalışmanın amacı, örgütlerin yaşam evreleri ve yaşamlarındaki önemli olaylar insanların hayatındaki yaşam evrelerine benzetilerek, örgütlerin yaşam evrelerini ve yaşamlarını etkileyen önemli süreçlerin farklı örgüt kuramları çerçevesinde kuramsal olarak tartışılmasıdır. Çalışma kapsamında, örgütlerin yaşam evreleri nasıl değişir sorusuna yanıt aranmıştır. Bu kapsamda; doğum, büyüme, hayatta kalma, bağımlılık ilişkileri, evlilik, ev alma, araba alma, mülk edinme, sosyal ilişkiler ve ölüm gibi bireylerin yaşamları boyunca deneyimlediği süreçler ile örgütsel evreler arasındaki benzerlik işlem maliyeti kuramı, koşul bağımlılık kuramı, kaynak bağımlılığı kuramı, kurumsal kuram, örgütsel ekoloji kuramı, sosyal ağ kuramı ve sosyal sermaye kuramı ile ilişkilendirilerek açıklanmıştır. İnsanların yaşam döngüsü doğum ile başlar ve ölüm ile sonra erer ve örgütler de aynı döngü içerisinde varlıklarını devam ettirmektedir. Örgütler farklı nedenlere bağlı olarak ölümler ya da sektörden çıkarlar (Yeloğlu, 2012). Bu döngü içerisinde insanlar bazı hayati faaliyetleri yerine getirmekte ve bazı süreçleri de deneyimlemektedir. Benzer şekilde örgütler de bu döngü içerisinde faaliyetlerini gerçekleştirmektedir. Bu döngünün anlaşılmasında farklı örgütsel kuramlar değişik bakış açıları sunarak bu döngünün birçok yönüyle anlaşılmasını sağlamaktadır.

* Dr., Satın Alma Direktörü, Türk Kızılay Genel Müdürlüğü, Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Satın Alma Direktörlüğü, nurcankemikkiran@gmail.com, Ankara/Türkiye

** Dr. Öğr. Üyesi, Atılım Üniversitesi, Sivil Havacılık Yüksekokulu, Havacılık Yönetimi Bölümü, esra.cinar@atilim.edu.tr, Ankara/Türkiye

Anahtar Kelimeler: İşlem maliyeti kuramı, Kaynak bağımlılık kuramı, Koşul bağımlılık kuramı, Kurumsal kuram, Örgütsel Ekoloji Kuramı, Örgütsel Doğum, Örgütsel Ölüm.

DO ORGANIZATIONAL LIFE STAGES SHOW SIMILARITIES TO INDIVIDUALS' LIFE STAGE?

Abstract

The aim of this study is to theoretically discuss the life stages of organizations and the important processes that affect their lives, within the framework of different organizational theories, by comparing the life stages of organizations and important events in their lives to the life stages in individual's lives. Within the scope of the study, an answer was sought to the question of how the life stages of organizations change. In this context, the similarity between the processes that individuals experience throughout their lives such as birth, growth, survival, dependency relationships, marriage, buying a house, buying a car, owning a property, social relations, and death and organizational stages has been explained relying on transaction cost theory, contingency dependency theory, resource dependency theory, institutional theory, organizational ecology theory, social network theory and social capital theory. The life cycle of people begins with birth and ends with death, and organizations continue their existence in the same cycle. In this cycle, people perform some vital activities and experience some processes. Similarly, organizations carry out their activities in this cycle. In understanding this cycle, different organizational theories offer different perspectives and provide this cycle to be understood in many aspects.

Keywords: Transaction cost theory, Resource dependence theory, Contingency theory, Institutional theory, Organizational ecology theory, Organizational birth, organizational death.

1. GİRİŞ

Örgüt, belirli bir amacı gerçekleştirmek için iki ya da daha fazla kişinin ya da kurumların oluşturmuş olduğu ve belirli bir devamlılığa sahip olan sosyal bir yapılandırma (Öztürk, 2015). İşletme, antropoloji, sosyoloji, psikoloji ve sosyal psikoloji gibi farklı disiplinler tarafından ele alınan örgütlerin açık bir sisteme sahip olduğu ve örgütlerin bu özelliğinin çevrenin belirlenimci rolünü ortaya koyduğu ifade edilebilir. Çevre, örgütün faaliyetleri veya çıktıları üzerinde etkisi olabilecek dünyadaki herhangi bir olayı içermekte, örgütün çevresi ise ona sunulan bir gerçek olmayıp, dikkat ve yorumlama süreci sonunda oluşturulmaktadır (Pfeffer ve Salancik, 1978: 12).

Örgütler, diğer örgütlerden oluşan bir çevreye yerleşiktir ve çevreye federasyonlar, birlikler, tedarikçi-müşteri ilişkileri, rekabet ilişkileri ve bu ilişkileri tanımlayarak kontrol eden düzenlemeler ile bağlıdır (Pfeffer ve Salancik, 1978: 2). Dolayısıyla, örgütlerin çevreden bağımsız bir yapı olarak düşünülmemeyeceği ve örgütlerin varlıklarını sürdürülebilmesi için çevre ile olan ilişkilerini yönetmesi gerektiği söylenebilir. Çevre, örgütlerin yerleşik olduğu bir yapıyı temsil etmekle beraber aynı zamanda örgütlerin yaşamlarına ve yaşam evrelerine etki eden de önemli bir faktördür. Bu bağlamda, örgütlerin yaşam evrelerini ve yaşamlarını etkileyen süreçlerin anlaşılmasında örgüt kuramlarının güçlü bir bakış açısı sunduğu ve yol gösterici olduğu ifade edilebilir. Bununla birlikte örgüt kuramlarının; örgütlerin çevre ile olan ilişkisi, bağımlılık düzeyleri, birbirleri ile farklı yönlerinin neler olduğu gibi birçok konuya açıklık getirdiği söylenebilir.

Bu çalışma kapsamında, insanların yaşam evresi metaforu kullanılarak; örgütlerin doğumu insanların doğumuna benzetilerek, örgütlerin hayatta kalması insanların büyümesine ve hayatta kalmasına benzetilerek, örgütlerin bağımlılık ilişkileri insanların bağımlılık ilişkilerine benzetilerek, örgütlerin kurumsallaşması ve meşruiyet kazanması insanların evlenmesine benzetilerek,

örgütlerdeki sahiplik mekanizması insanların ev alma, araba alma, mülk edinmesine benzetilerek, örgütlerdeki sosyal ilişkiler ve ağ yapıları insanların sosyal ilişkilerine benzetilerek, örgütlerin ölümü ise insanların ölümüne benzetilerek örgütlerin yaşam evreleri ve yaşamlarını etkileyen önemli süreçler farklı örgüt kuramları çerçevesinde kuramsal olarak tartışılarak kurama katkı yapılması amaçlanmıştır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2..1.Örgütsel Ekoloji Kuramı Bağlamında Örgütsel Doğum

Örgütlerin yaşam döngüsü insanların yaşam döngüsüne benzer şekilde doğum ile başlamaktadır. Örgütlerin kurulması ile örgütsel doğum gerçekleşir ve böylelikle yaşam döngüleri de başlamış olur. Zaman içerisinde kimi örgütler doğarken, kimileri yok olmakta, kimileri büyümekte ya da diğer örgütlerle birleşmektedir (Delacroix ve Carroll, 1983). Böylelikle, örgütsel çevredeki popülasyon miktarı sürekli olarak değişmektedir. Hannan ve Freeman (1987) tarafından geliştirilen popülasyon ekolojisi çerçevesinden baktığımızda örgütsel doğum, tedarikçilerden girdi alan ve müşterilere ya da topluma çıktı sağlayan örgütün yaratılması olarak tanımlanmaktadır (Delacroix ve Carroll, 1983). Bir örgütün yaratılması insan ve kaynağın belirli amaçlar için harekete geçirilmesi anlamını taşıyacağından, kurumsal kuralların gücü (Hannan ve Freeman, 1987: 915), ulaşılabilir kaynaklar, örgüt modelleri, işgücü kaynağı, farklı pazarlar, mali kaynaklar örgütlerin doğumunda etkili olmaktadır (Wholey ve Brittain, 1986: 519). Kaynak seviyesi arttığında ve rakip gruplar arasındaki güç dengelerindeki değişim sonucu kaynaklar serbest bırakıldığında popülasyondaki doğum oranı artar (Hannan ve Freeman, 1987: 916). Doğum oranında değişim, çevresel değişimler sonucu çevrenin farklı uygunluk stratejileri kullanması (Freeman ve Hannan, 1983: 1117), çevresel bağımlılık, popülasyon içinde rekabet ve

popülasyon içi ilişkilerin örüntüsünü gösterir (Hannan ve Freeman, 1987: 940). Görüldüğü üzere, örgütsel doğum sürecinde çevresel faktörlerin etkisi yadsınamayacak kadar fazladır (Javalgi, Todd ve Scherer, 2005). Çevresel değişimler, örgütlerin kurulma ya da kapanma oranları üzerinde etkili olmaktadır (Çubukçu, 2018). Sonuç olarak, pek çok alanda doğum sürecinin doğal modellerinde doğum oranının nüfustaki birimlerin sayısına bağlı olduğu varsayılır, böyle durumlarda sistemin boyutlarının sabit olduğu varsayıldığında, nüfusun artması, yoğunluğun artması anlamını taşımaktadır (Hannan ve Freeman, 1987: 937).

2.2. Koşul Bağımlılık Kuramı, Örgütsel Ekoloji Kuramı, İşlem Maliyeti Kuramı ve Kaynak Bağımlılığı Kuramı Bağlamında Büyüme ve Hayatta Kalma

Örgütlerin doğumdan sonra hayatta kalabilmesinin insanların doğumdan sonra hayatta kalabilmesine benzer şekilde bazı hayati fonksiyonların yerine getirilmesi ile mümkün olduğu ifade edilebilir. Bu faaliyetlerin sürdürülmesinde, örgütlerin varlığını ve devamlılığını korumasında “çevrenin” kilit bir role sahip olduğu söylenebilir. Çevrenin örgütlerin varlığı üzerindeki etkisine vurgu yapan koşul bağımlılık kuramı, tüm örgütler için etkili olan tek bir örgütsel yapı olmadığını, ideal yapının, strateji, büyüklük, görev belirsizliği, teknoloji gibi koşul faktörlerine bağlı olduğunu savunur, bu faktörler örgütün özelliğidir ve örgütün içinde bulunduğu çevrenin etkisini yansıtmaktadır (Donaldson, 1996: 57). Koşul bağımlılık kuramı perspektifinden bakıldığında, örgütlerin hayatta kalması ve devamlılığını sağlayabilmesi için çevreye uyum sağlayacak şekilde yapısını değiştirmesi öngörülmektedir (Çubukçu, 2018).

Hayatta kalmak için mücadele eden organizmalar olarak görülen (Dijksterhuis, Van den Bosch ve Volberda, 1999: 573) örgütlerin devamı bir derece, dış taraflarla değişime bağlıdır, bu bağlılık, örgütü yönlendiren bir kısıt oluşturur, farklı çevre koşulları ve dış taraflarla farklı tipte ilişkiler, yüksek performans

sağlamak için farklı tipte örgütsel yapı uyumunu gerektirirken (Child, 1972: 3); uyum, değişimlerin tahmin edilmesine bağlıdır (Dijksterhuis vd., 1999: 573). Söz konusu uyum beraberinde yüksek performansı getirmektedir ki (Sargut, 2010) bu durumun örgütlerin devamlılığı ve büyümesi üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

Örgütlerin açık bir sistem olmasının onları çevredeki değişimlere karşı kırılgan hale getirdiği düşünülebilir. Bu nedenle, çevresel değişkenlik, çevresel belirsizlik ya da çevresel karmaşıklık gibi sorunlarla mücadele eden örgütlerin çevreyi anlamları ve yapılarını çevre ile uyumlu hale getirmelerinin birincil öneme sahip olduğu ifade edilebilir. Çevresel değişkenlik, değişimin sıklığına, her değişimde görülen değişimin derecesine, tüm değişim içinde düzensizliğin derecesine yani değişimin değişkenliğine bağlıdır (Child, 1972: 3). Örgütün çevresel etkiye karşılık vermesi, çevrenin ilgili elemanları üzerinde güç elde etmek (Aldrich ve Herker, 1977: 219-220; Dijksterhuis vd., 1999: 569; Aktaş ve Şener, 2012: 100), belirsizliği azaltmak (Aktaş ve Şener, 2012: 100) ve örgütün ihtiyaçları yönünde onu şekillendirmek yoluyla olabilmektedir (Aldrich ve Herker, 1977: 219-220; Dijksterhuis vd., 1999: 569). Öte yandan, çevre değiştiğinde örgütler varlığını sürdürmemeye veya faaliyetlerini çevre etmenlerine göre değiştirme olasılığı ile karşı karşıya kalabilirler (Pfeffer ve Salancik, 1978: 3). Bir başka ifadeyle, çevresel değişim örgütün uyum düzeyini ve performansını olumsuz olarak etkileyebilmektedir (Bozağac ve Aktaş, 2018). Çevreye uyum sağlayamama çevresel kopuşlara neden olabilir ve böylelikle örgütler, faaliyetlerini sürdürmez hale gelebilir (Şengöz, 2021). Bu durumda örgütün devamlılığını sağlayabilmesinin zorlaştığı söylenebilir. Sonuç olarak koşul bağımlılık kuramı açısından bakıldığında; örgütlerin hayatta kalmasının örgütsel yapı ve çevre arasındaki uyumlandırma yetisine bağlı olduğu ifade edilebilir.

Koşul bağımlılık kuramına yakın bir şekilde çevreyi ele alan örgütsel ekoloji kuramı (Yıldırım, 2018) ise “örgütlerin çevrede nasıl hayatta kalabileceği” sorusuna cevap aramaktadır (Kılıç, 2020). Örgütsel ekoloji kuramı, örgüt-çevre arasındaki etkileşimi açıklamakla birlikte örgütlerin doğumu, hayatta kalması ve ölümü üzerinde çevresel koşulların ne denli etkili olduğunun anlaşılmasında güçlü bir bakış açısı sunmaktadır (Aslan ve Türkmen, 2021). Kuramın en temel savlarından biri, örgütsel doğum ve ölüm gibi nüfus popülasyonunu etkileyen değişimlerde çevrenin belirleyici olduğudur (Erdil, Kalkan ve Alparslan, 2010). Bu yaklaşımda, çevrenin belirleyici olduğu ve çevreye uygun olan örgütsel formların hayatta kalmayı başardığı söylenebilir. “Seçilim” ve “ayıklanma” süreçleri kuramın temel bakış açısını oluşturmaktadır. Seçilim süreçlerinin iki temel varsayımı bulunmaktadır. Buna göre dinamik olan çevre sürekli olarak değişmektedir ve örgütler her zaman çevresel değişimlere uyum sağlayamayabilir (Aslan ve Türkmen, 2021). Diğer bir ifadeyle, çevreye uyum sağlayan örgütler seçilir ve diğer örgütler ise çevreden ayıklanır (Kılıç, 2020). Görüldüğü üzere bu yaklaşım çerçevesinden, örgütlerin devamlılığının sağlanmasında örgütsel faaliyetlerden ziyade çevresel etkenler belirleyici olmaktadır (Yıldırım, 2018). Popülasyon ekolojisi kuramı, çevrede meydana gelen değişimle birlikte bir çevresel ayıklanmanın gerçekleştiğini savunmaktadır ve çevreye uyum sağlayan örgütler varlıklarını devam ettirebilirken, uyum sağlayamayanlar ise yok olup giderler.

Hannan ve Freeman (1977: 937)’a göre uygun örgütsel formların hayatta kalıp kalmayacağı yani seçime direnci çevrenin doğasına ve rekabetçi durumuna bağlıdır. Bununla birlikte, belirli çevre koşullarında hangi örgütsel formların geliyeceği ve hangi formların yok olacağı (Hannan ve Freeman, 1977: 949) yani çevrenin her değişiminde her popülasyonu tanımlayan hayatta kalma şansı da onunla değişir (Freeman ve Hannan, 1983: 1116). Dolayısıyla örgütsel çeşitlilik, çevredeki kritik etmenler nedeniyle denge dışına çıkan örgütlerin ölümü ve

çevreye uygun olan yeni örgütlerin kurulmasının bir fonksiyonudur (Kearney, 2003: 562).

İşlem maliyeti açısından konu ele alındığında ise, örgütler kurulduktan sonra ortaya çıkan fırsatçılar örgütlerin hayatını sürdürmesinde başarısızlığa neden olabilir ancak ilk kriz aşıldıktan ve kurulma ile ilgili problemler aşıldıktan sonra örgütün hayatta kalma şansı artar (Wholey ve Brittain, 1986: 521; Abetocala, 2013: 25). Örgütlerin deneyimle öğrenmeleri zamanla artar ve böylece hayatta kalma mekanizmalarının doğması ve gelişmesine yardımcı olur (Abetocala, 2013: 25).

Kaynak bağımlılığı kuramı açısından konu ele alındığında, örgütlerin hayatta kalabilmesi için gerekli olan kaynakları temin etmesi ve bu kaynakların devamlılığını sağlaması gerekmektedir (Pfeffer ve Salancik, 1978). Temelleri Thompson (1967) tarafından atılan ve Pfeffer ve Salancik (1978) tarafından geliştirilen kuramın temel sorunsallarından biri “örgütlerin faaliyetlerini nasıl sürdürdükleri” konusuna açıklık getirmektir (Öztürk, Dil ve Özer, 2019). Bu kuram çerçevesinden bakıldığında, varlığını korumayı amaçlayan örgütlerin gerekli olan kaynakları temin etmesi ve bu teminin istikrarını sağlaması gerekmektedir (Pfeffer ve Salancik, 1978).

2.2.1. Kaynak Bağımlılık Kuramı Bağlamında Bağımlılık İlişkileri

Örgütler arası bağımlılık ve güç ilişkileri insanlar arasındaki bağımlılık ilişkilerine benzetilebilir. Örgütler arası ilişkilerde bağımlılığın yönünü ve derecesini örgütler arası güç ilişkilerinin şekillendirmesi, insanların ilişkilerindeki duygu ve beklentilerinin, taleplerinin, ihtiyaçlarının karşılanmasının tek taraflı, karşılıklı veya karşılık derecesine bağlı olarak bağımlılık ilişkilerinin değişim göstermesine benzetilebilir.

Hiçbir örgüt tek başına bir kaynağa sahip değildir bu sebeple hayatta kalmak için kaynaklara ulaşmak zorunda olan örgütler, çevreden sağlayacağı girdi ve kaynaklarla faaliyetlerini sürdürebilmektedir (Pfeffer ve Salancik, 1978: 43). Bu durum, bağımlılık ilişkilerini ortaya çıkarmaktadır. Pfeffer ve Salancik (1978: 40)'e göre sosyal sistemler ve sosyal etkileşimlerde bir aktör bir faaliyete ulaşmak için veya bu faaliyetten talep edilen çıktıları elde etmek için gerekli olan tüm koşulları kontrol edemeyeceğinden karşılıklı bağımlılık ilişkileri mevcuttur.

Bir örgütün diğerine bağımlılığı, faaliyetlerinin devamlılığı ve örgütün yaşaması için kaynağın önemine, çıkar grubunun kaynak tahsisi yetkisine, kaynağın alternatiflerinin olup olmamasına bağlıdır (Pfeffer ve Salancik, 1978: 4). Kaynakların kıtlığı, örgütlerin faaliyetlerinin belirli işlerle sınırlandırılmasına yol açabilir, sınırlı işlevlerin yerine getirilmesi ancak belli girdilere diğer örgütlerle alışveriş yapılması sonucunda ulaşılabileceği gerçeğiyle gerçekleşebilir (Levine ve White, 1961: 587).

Bağımlılığını olabildiğince azaltmayı amaçlayan örgütler bazı stratejik oluşumlar içerisine girmektedir. Örgütler; lobcilik faaliyetleri (Santos ve Eisenhardt, 2005: 496), örtüşen yönetim kurulu üyelikleri (Koç ve Sayılar, 2016), ortak girişim, birleşme veya bütünleşme gibi stratejik oluşumlar içerisine girerek bağımlılıklarını azaltmayı ve yönetmeyi amaçlamaktadır. Buna ek olarak stratejik oluşumlar, örgütlere çevredeki kaynaklara (para, fiziksel olanaklar, malzemeler, alıcı veya müşteri yönlendirme, teknik servis vb.) (Van De Ven, 1976) ve fırsatlara erişim olanağı da sağlamaktadır (Otluoğlu, Sarı ve Otluoğlu, 2016).

Kaynak bağımlılığı kuramının bir sonucu olarak güç ilişkilerinin ortaya çıktığı söylenebilir. Güç; diğerlerini kendi isteğinin doğrultusunda yönetme ve yönlendirme olanağı sağlamaktadır (Kızanlıklılı, Koç ve Kılıçlar, 2016). Kritik veya kıt kaynağı elinde bulunduran kişinin/örgütün gücü elde ettiği söylenebilir. Örgütün hayatta kalması ve faaliyetini sürdürmesi için gerekli olan kaynağın

kıtlığı ya da alternatifinin azlığı kaynağı elinde bulunduran kişinin/örgütün gücünü arttırmaktadır (Alkan ve Erdem, 2019). Bu durumun örgütler arası güç ilişkilerini ortaya çıkardığı ifade edilebilir. Sonuç olarak, örgütlerin faaliyetlerini sürdürebilmesinin ve hayatta kalabilmesinin kaynakların teminine bağlı olduğu değerlendirilebilir. Kaynakların çevredeki örgütlerden temin edilmesi her ne kadar örgütün varlığını devam ettirmesine katkı sağlasa da aynı zamanda diğer örgütlere karşı bağımlı hale getirdiği de söylenebilir. Bu bağımlılığın doğal bir sonucu olarak örgütler arası güç ilişkilerinin ortaya çıktığı ifade edilebilir.

2.2.2. Kurumsal Kuram Bağlamında Evlilik

Örgütlerin çevrelerinde meşruiyet kazanmak için kurumsallaşması, insanların ilişkilerinin toplumda meşruiyet kazanması, çocuklarının toplumda meşru kabul edilmesi için evlenmesine benzetilebilir. Örgütler üretken verimliliklerinden bağımsız olarak, yaygın uygulamalar ve prosedürler kapsamına dahil olarak toplumda kurumsallaşırlar ve çevre ile eş biçimli olarak, yaşaması için gerekli kaynakları elde etmek (Meyer ve Rowan, 1991), belirsizliği azaltmak, denge görünümü vermek (Greenwood, Suddaby ve Hinings, 2002: 59; Meyer ve Rowan, 1991: 49), iç uygulamalarının sosyal normlara uyumunu sağlamak (Zietsma ve Lawrence, 2010: 217), sonuç olarak örgütün başarısını ve hayatta kalmasını temin etmek (Meyer ve Rowan, 1991: 49) için meşru olmak isterler. Pfeffer ve Salancik (1978: 24)'e göre örgüt, toplumun kaynaklarını kullandığından, toplum örgütün faaliyetlerinin faydalı olup olmadığını ve örgütün meşruiyetini değerlendirir, örgütün bağlantı içinde olduğu herhangi bir çıkar grubu, diğer bir örgüt veya birey örgütü değerlendirebilir. Meşruiyet, insanların örgüte karşı nasıl davrandıklarını değil, aynı zamanda örgütleri nasıl anladığını da etkiler böylece, çevre meşru örgütleri sadece daha değerli değil, aynı zamanda daha anlamlı, daha tahmin edilebilir ve daha güvenilir olarak algılar (Suchman, 1995: 575).

Meşruiyet, pragmatik, ahlaki ve bilişsel meşruiyet, olmak üzere üç tipe ayrılabilir, her üç tip, örgütsel aktivitelerin sosyal olarak inşa edilen normlar, değerler, inanışlar veya tanımlara uygun ve istenen faaliyetler olduğu genel algı veya varsayımını içermektedir (Suchman, 1995: 577). Pragmatik meşruiyet, örgütün kendisi ve yakın çevresindekilerinin kişisel ve rasyonel çıkarlarına dayanırken; ahlaki meşruiyet, örgütün faaliyetlerinin ve bu faaliyetlerin yapılmasının ahlaken doğru olup olmadığıyla ilgilidir (Kobal, 2021; Kurt ve Besler, 2019). Kanıksanmış ve dile getirilmeyen varsayımlarla ilgili olan bilişsel meşruiyet ise bilişsel temele dayanmakta ve herhangi bir olumlu/olumsuz değerlendirme yapılmadan kabul görmektedir ki bu durum sözü edilen üç meşruiyet türü arasında bilişsel meşruiyeti en güçlü hale getirmektedir (Kobal, 2021; Kurt ve Besler, 2019).

Meşruiyet kavramının kurumsal kuramın en temel söylemeni oluşturduğu söylenebilir. Kuram, örgütlerin varlığını ve devamlılığını korumak için kurumsal çevrede meşruiyeti elde etmesi gerektiğini ve bunun için de çevreye uyum sağlaması gerektiğini vurgulamaktadır (DiMaggio ve Powell, 1991; Öztürk, Kara ve Kara, 2019). Başka bir ifadeyle, çevresel unsurlar örgüt üzerinde baskı kurarak onları hem kurumsal çevre ile hem de çevredeki diğer örgütlerle eşbiçimli hale gelmesi için zorlamaktadır (Öztürk vd., 2019). Böylelikle, örgütler teknik uygunluk yönünden değil, sosyal normlara uygunluk sağladığında (Mizruchi ve Fein, 1999: 679) ve çevrenin ortaklaşa görüşü sonucunda meşruiyet kazanır (Suchman, 1995: 574).

Kurumsal eşbiçimlilik değişimi üç mekanizma sonucu gerçekleşir. Zorlayıcı eşbiçimlilik politik etki sonucu ortaya çıkarken; öykünmecî eşbiçimlilik, belirsizliğe karşılık verme sonucu ortaya çıkar ve belirsizlik denizinde yüzen örgütlerin başka şey yapmayı bilmediklerinden akranlarını taklit etmesidir (Mizruchi ve Fein, 1999: 679; DiMaggio ve Powell, 1991: 67). Normatif

eşbiçimlilik ise mesleki profesyonelleşme ile ortaya çıkar (DiMaggio ve Powell, 1991: 67; Taştan ve Yılmaz, 2021). Normatif eşbiçimlilik, bir yanda sosyal inşa edilmiş birtakım ortak kavramlara açık olma olarak görülen sosyalleşmenin sonucu, diğer yandan bir örgütün üyesinin başka bir örgütün üyesini doğrudan etkileyebileceği sosyal ağlar yoluyla fikirlerin dağılımı sonucu oluşur (Mizruchi ve Fein, 1999: 679).

Kurumsal çevreler güçlü kurumsal kurallara uyumu teşvik eder, bu kurallardan bazıları örgütlerin teknoloji veya yönetim yapılarına uyumunu sağlarken çoğu da teknik verimlilikten daha çok sembolik değer taşır (Fennell ve Alexander, 1987: 457). Kurumsallaşma sonucunda, bir yandan örgütün amacı, yetki ilişkileri kabul edilip sorgulanmayarak ortaklaşa faaliyetlerin maliyeti düşürülüp üretkenlik sağlanırken, diğer yandan da sistemi üretken yapan faktörler onu değişime karşı dirençli yapar (Hannan ve Freeman, 1984: 154). Sonuç olarak örgütlerin; gerekli kaynağın temin edilmesi, belirsizliği azaltmak ya da varlığını korumak için kurumsal kurallara uyum sağladığı, böylelikle kurumsal çevre ve çevredeki diğer örgütlerle eş biçimli hale geldiği ve bunun sonucunda da meşruiyetin elde edildiği söylenebilir.

2.2.3. Sahiplik Mekanizmaları, Sahiplik Dışı Mekanizmalar ve Karma Yapı Mekanizmalar Bağlamında Ev Alma, Araba Alma, Mülk Edinme

Örgütlerin dikey ve yatay bütünleşme gibi sahiplik mekanizmaları ile çevrelerindeki kontrolü artırmaya çalışması insanların ev, araba alarak ve mülk edinerek olumsuz koşullarda kendilerini güvende hissetme çabasına benzetilebilir. Örgütler koşula bağlı önemli durumları yok etmek veya azaltmak için dikey (Thompson, 1967: 41; Santos ve Eisenhardt, 2005: 496) ve yatay sınırlarını genişleterek sahiplik yöntemiyle diğer örgütleri etkilemeyi seçebilir ve örgütsel etki alanlarını genişletmeye çalışırlar (Santos ve Eisenhardt, 2005: 496).

Dikey ve yatay sınırların belirlenmesinde ana etmen, kritik bağımlılıkları ve pazar gücünü kullanarak önemli stratejik ilişkilerde stratejik kontrolü en yüksek seviyeye çıkarmaktır (Santos ve Eisenhardt, 2005: 494). Bağımlılığın niteliğini değiştiren dikey bütünleşmede, örgütler kendilerine girdi sağlayan örgütler üzerinde doğrudan denetimi sağlayacak şekilde dikey sınırlarını genişletmektedir (Yıldırım, 2018). Bu tür bir bütünleşmede örgütler, tedarikçisi ya da müşterisi olan bir firmayı satın almaktadır (Başar ve Gültekin, 2018). Öte yandan yatay bütünleşmede, örgütler ürün hattı ya da pazarı benzeyen bir diğer örgütü satın alarak (Başar ve Gültekin, 2018) aynı çatı altında birleşmektedir (Yıldırım, 2018).

Diğer bir açıdan, dikey veya yatay bütünleşme sonucunda karma yapı oluştuğu düşünülebilir. Karma yapı, birden fazla örgütün kaynaklarını veya yönetim yapılarını kullanan örgütsel düzenlemeler olarak tanımlanmakta, örgüt birleşmeleri, ortak girişim, lisans anlaşmaları, tedarik anlaşmaları karma yapı olarak adlandırılabilir (Borys ve Jemison, 1989: 235). Söz konusu karma yapı olarak sayılan yapılar içinde örgüt birleşmeleri sahiplik mekanizması olarak adlandırılırken, diğer yapılar ise sahiplik dışı yapılar olarak adlandırılmaktadır. Sahiplik mekanizmaları, sahip olunan, örgüte katılan örgütler küçük olduğunda daha çekicidir (Santos ve Eisenhardt, 2005: 496).

Karma yapıda sınırlar sadece karma yapının çevresini değil, aynı zamanda karma yapıyı oluşturan örgütlerin sınırının nerede bittiğini, karma yapının sınırının nerde başladığını tanımlamak açısından önemlidir, kaynaklar ve yükümlülüklerin karma yapının parçası olup olmayacağı, sınırın geçirgenliğini belirler (Borys ve Jemison, 1989: 238). Karma yapının sınır kararı, yasal olarak her bir örgütün kaynağının ne kadarının karma yapı tarafından kullanılacağını ve her bir örgütün karma yapı üzerinde ne kadar yönetim gücüne sahip olacağını tanımlanmasıdır (Borys ve Jemison, 1989: 238).

Sonuç olarak örgütlerin dikey ve yatay bütünleşme gibi sahiplik mekanizmaları, ortak girişim ya da örgüt birleşmeleri gibi sahiplik dışı mekanizmaları ve karma yapı mekanizmalarını kullanarak kendilerini güvence altına almayı amaçlaması insanların ev, araba ya da mülk olarak kendilerini güvence altına almaya çalışmasına benzetilebilir.

2.2.4. Sosyal Ağ, Sosyal Sermaye Kuramı ve Sosyal Yerleşiklik Kavramı Bağlamında Sosyal İlişkiler

Örgütlerin fayda sağlamak için diğer örgütlerle ilişkiler kurması, insanların çevresiyle kurduğu akrabalık, arkadaşlık, dostluk ilişkilerine benzetilebilir.

Günümüz modern örgütler, birbiriyle etkileşim içinde olan pek çok bireyden oluşur, bireyler tarafından kurulan sosyal etkileşimler, bilgi akışı, güç ilişkileri, aktörlerin rolleri, örgüt sistemi içinde yer alan ilişkiler örgütsel ağları oluşturur (Sözen ve Sağsan, 2009: 66). Örgütler; önemli tedarikçiler, müşteriler, güçlü araçlar ve karar vericilerle karşılıklı sosyal ilişkiler kurmaktadır (Sözen ve Gürbüz, 2012: 318; Santos ve Eisenhardt, 2005: 496). Ticari birliklere üyelikler, tedarikçilerle, farklı örgüt çalışanları ve yöneticileri ile oluşturulan ağlar bilgi akışını sağlayan önemli bilgi kanallarıdır (Köker, 2021). Diğer bir ifade ile ağ bağları, çevredeki diğer aktörlerin faaliyetleri ile ilgili bilginin taşınarak çevredeki belirsizlik seviyesini azaltma (Sözen ve Sağsan, 2009: 66; Sözen ve Gürbüz, 2012: 318), teknik ve kurumsal çevrede güç kazanma (Sözen ve Gürbüz, 2012: 317), rekabet avantajı elde etme (Sözen ve Gürbüz, 2012: 307), bilgiye ulaşım için gerekli zaman ve yatırımı azaltmak üzere bilgi kanalları elde etme (Nahapiet ve Ghoshal, 1998: 252) işlevi görür. Sosyal ağ yoluyla elde edilen bilgi; ucuz, daha zengin, daha detaylı ve daha doğrudur çünkü ağ yoluyla oluşturulan ilişkiler, gelecekteki işlemleri engellemek için güvenilirdir ve fırsatçı olmayan davranış gösterilir (Granovetter, 1985: 490). Bir başka açıdan bakıldığında ise örgütlerin,

kaynak edinimi ya da örgüte fayda sağlayacak bilginin elde edilmesi gibi kritik öneme sahip konularda “yönetim kurullarını” stratejik bir araç olarak kullandığı ifade edilebilir. Buradaki amaç yönetim kurulu üyelerinin sosyal ağlarından yararlanmaktır (Fayganoğlu, 2019).

Sosyal ilişkilerin ekonomik faaliyetler üzerinde etkisi yadsınamayacaktır kadar fazladır (Granovetter, 1985). Diğer bir ifadeyle, ekonomik faaliyetler vakum içinde gerçekleşmez ve içerisinde pek çok sosyal özelliği barındırır (Zenger, Felin ve Bigelow, 2011). Granovetter (1985), ekonomik faaliyetlerin ve sosyal ilişkilerin iç içe geçmesini “sosyal yerleşiklik” olarak nitelendirmiştir. Sosyal yerleşiklik savı, ekonomik ilişkilerde kişisel ilişkiler yerine bu ilişkilerden oluşan ağ yapılarına vurgu yapar ve bu yolla güvenin oluştuğunu ve suüstimalden vazgeçildiğini savunur (Granovetter, 1985: 490). Genel ahlak veya kurumsal düzenlemeler yerine sosyal ilişkiler ekonomik hayattaki güveni sağlar (Granovetter, 1985: 491).

Sosyal yerleşiklik kavramı sosyal sermaye kavramı ile daha anlaşılır bir hale gelmiştir (Şen ve Mert, 2019). Sosyal sermaye kuramının ana tezi ağların kaynağa ulaşımı sağladığıdır (Nahapiet ve Ghoshal, 1998: 252). Sosyal sermaye, birey veya sosyal birimin sahip olduğu ilişki ağına yerleşik olan ve bu ilişkilerden ve bu ilişkiler dolayısıyla elde edilebilecek fiili ve potansiyel kaynakların toplamı olarak tanımlanabilir (Nahapiet ve Ghoshal, 1998: 243). Sosyal sermaye, taraflar arasındaki ilişkilerin sosyal ilişkilere dönüşmesi ve bu ilişkilerin taraflara avantaj sağlamasıyla oluşmaktadır (Sözen ve Gürbüz, 2012: 305). Sonuç olarak, sosyal ilişkilerin örgütlere ve örgüt çalışanlarına birçok fayda sağlamasının ve ekonomik eylemlerin sosyal ilişkilere gömülü olmasının örgütleri kaçınılmaz olarak diğer örgütlerle sosyal ilişki kurmaya zorladığı söylenebilir. Örgütlerin diğer örgütlerle kurmuş olduğu bu ilişkiler insanların çevresiyle kurduğu akrabalık, arkadaşlık, dostluk ilişkilerine benzetilebilir.

2.3.Örgütsel Ekoloji Kuramı Bağlamında Örgütsel Ölüm

Nasıl ki örgütsel doğumlar örgütsel döngünün doğal bir parçası ise, örgütsel ölümler de hayatın bir gerçekliğidir. Örgütsel ölüm ile örgütün faaliyetlerinin sona ermesi ve varlığının ortadan kalkması insanların gözlerini hayata yumarak ölmesine benzetilebilir.

Örgütsel ölüm aniden gerçekleşen bir süreç değildir. Örgütsel çöküş ile başlayan ve geri döndürülemez olan bu süreç ile örgütsel ölümler ortaya çıkmaktadır (Yılmaz ve Çetinel, 2015). Çevreye-uyum kabiliyetinden yoksun olunması, değişime geç cevap verme (Getz ve Andesson, 2016), küreselleşme, hızlı teknolojik değişim, yüksek düzeyde rekabet (Lahiri, Perez-Nordtvedt ve Renn, 2008), yaş ve büyüklük (Yeloğlu, 2012) gibi faktörler örgütsel çöküşe neden olmakta ve neticesinde de örgütsel ölümler gerçekleşmektedir. Örgütler farklı nedenlerden dolayı ya ölürler ya da içinde buldukları sektörden çıkarlar (Yeloğlu, 2012).

Örgütsel ekoloji kuramına göre çevre seçimi yapar, adaptasyonu zayıf olan örgütler ölür ve elenir (Kearney, 2003: 562). Daha genel anlamıyla, doğal bir seleksiyon neticesinde çevresel ayıklanma gerçekleşir ve örgütsel ölümler meydana gelir (Yılmaz ve Çetinel, 2015). Örgütlerin doğum ve ölüm oranlarıyla arasındaki örgütsel değişimleri inceleyen kuram, değişen çevre koşullarına uyum sağlayan örgütlerin yaşamlarına ve faaliyetlerine devam ettiğini, uyum sağlayamayan örgütlerin ise çevresel ayıklanma neticesinde yok olduğunu ifade etmektedir (Çubukçu, 2018). Popülasyonda büyük örgütler baskın hale geldiğinde bunun seçimin özel bir durumu olduğu düşünülebilir, küçük formdan büyük forma geçiş, teorik olarak küçük örgütlerin çözünmesi “ölümü” ve onların yerinin büyük örgütlerin “doğumu” ile doldurulması anlamına gelebilir (Hannan ve Freeman, 1977: 938). Doğum oranı aradaki farkı kapatmadığı sürece, ölüm

oranındaki değişimler çevredeki hâkim formun değişimini belirler (Freeman ve Hannan, 1983: 1143). Abetocala (2013: 26)'ya göre başlangıçta popülasyondaki yoğunluk azdır, popülasyonun meşruiyeti, dolayısıyla çekiciliği düşüktür, bu nedenle popülasyonun ilk zamanlarında ölüm oranları, doğum oranlarından daha fazladır. Yoğunluk ile meşruiyet arasında ters ilişki olduğu varsayılabilir, yoğunluğun artması meşruiyetin artmasına öncülük eder, daha sonra yoğunluğun kendisine olumlu etki eder, böylece, bir süre sonra popülasyon, doğum oranının artmasını ve eşzamanlı olarak ölüm oranlarının azalmasını yaşar (Abetocala, 2013: 26).

Abetocala (2013: 25)'ya göre genç örgütlerle ilgili yatkınlık varsayımı, örgütlerin doğumundan itibaren ilk yıllarda ölüm oranının en yüksek olması ve zamanla sabit bir hızla düşmesi olarak açıklanabilir. Genç örgütlerin ölüme daha yakın olmasının nedenlerinden biri, geçici sosyal yapıların girişimcileri örgüt kurmaya teşvik etmesi ve koşullar değiştiğinde örgütlerin başarısız olması olabilir (Wholey ve Brittain, 1986: 521). Genç örgütler, rollerin tanımlanması, çalışanlar arasında güvenin sağlanması, dış çevresi (tedarikçiler, potansiyel müşteriler, mali kuruluşlar ve yasal düzenleyiciler) ile ilişkilerin kurulması sürecinde ölüme daha yatkındır (Wholey ve Brittain, 1986: 520; Abetocala, 2013: 25). Gençlik durumu büyüklük ile ilişkilendirilebilir çünkü yeni örgütler genel olarak küçük örgütlerdir (Wholey ve Brittain, 1986: 520). Örgüt yaşlandıkça ölüm oranının azalmasının nedeni, üretkenliğin yaşla birlikte katlanarak artması, dış süreçler (Hannan ve Freeman, 1984: 158) ve büyük bir örgütün ölümünün yaratacağı sosyal etki (Wholey ve Brittain, 1986: 520) olarak açıklanmaktadır.

Sonuç olarak, örgütsel ekoloji kuramının örgütsel ölümlerin gerçekleşmesinde çevresel ayıklanma sürecine vurgu yaptığı söylenebilir. Örgütsel ölüm ile örgütün faaliyetlerinin sona ermesi ve varlığının ortadan kalkması insanların gözlerini hayata yumarak ölmesine benzetilebilir.

Yukarıda bahsi geçen örgütsel yaşam evreleri ile insanların yaşam evreleri arasındaki benzerlik farklı örgütsel kuramlar çerçevesinde tartışılmış olup, bu yaşam evrelerinin hangi örgütsel kuramlar çerçevesinde ele alındığı Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Örgütsel Kuramlar Bağlamında Örgütsel Yaşam Evreleri ve Süreçleri

Yaşam Evreleri ve Süreçleri	Örgütsel Kuramlar
Örgütsel Doğum	Örgütsel Ekoloji Kuramı
Büyüme, Hayatta Kalma	Koşul Bağımlılık Kuramı, Kaynak Bağımlılığı Kuramı, İşlem Maliyeti Kuramı ve Örgütsel Ekoloji Kuramı
Bağımlılık İlişkileri	Kaynak Bağımlılığı Kuramı
Evlilik	Kurumsal Kuram
Ev alma, araba alma ve mülk edinme	Sahiplik Mekanizmaları, Sahiplik Dışı Mekanizmalar ve Karma Yapı Mekanizmalar
Sosyal İlişkiler	Sosyal Sermaye Kuramı ve Sosyal Yerleşiklik Kavramı
Örgütsel Ölüm	Örgütsel Ekoloji Kuramı

3.SONUÇ

Bu çalışmada, örgütlerin yaşam evreleri ile yaşamlarındaki önemli olaylar insanların hayatındaki yaşam evrelerine benzetilerek, örgütlerin yaşam evreleri ve yaşamlarını etkileyen önemli süreçler farklı örgüt kuramları çerçevesinde tartışılmıştır. Bu kapsamda; örgütsel evreler ile doğum, büyüme, hayatta kalma, bağımlılık ilişkileri, evlilik, ev alma, araba alma, mülk edinme, sosyal ilişkiler ve ölüm gibi bireylerin yaşamları boyunca deneyimlediği süreçler arasındaki benzerlik işlem maliyeti kuramı, koşul bağımlılık kuramı, kaynak bağımlılığı kuramı, örgütsel ekoloji kuramı, sosyal ağ kuramı, kurumsal kuram ve sosyal sermaye kuramları ile ilişkilendirilerek açıklanmıştır. Yukarıda sözü edilen

örgütsel evrelere farklı örgüt kuramlarının değişik bakış açıları sunmasının bu evrelerin birçok yönüyle anlaşılmasına katkı sağladığı söylenebilir.

Örgütlerin yaşam döngüsü insanlarınkine benzer şekilde doğum ile başlamaktadır. Örgütsel ekoloji kuramı çevrenin belirleyici rolüne vurgu yaparak çevresel değişimlerin ve çevresel ayıklanma süreçlerinin örgütsel doğumlar üzerinde etkili olduğunu savunmaktadır (Çubukçu, 2018). Örgütlerin doğumdan sonra hayatta kalabilmesinin insanların doğumdan sonra hayatta kalabilmesine benzer şekilde bazı hayati fonksiyonların yerine getirilmesi ile mümkün olduğu ifade edilebilir. Bu faaliyetlerin sürdürülmesinde “çevrenin” önemli bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Koşul bağımlılık kuramı açısından bakıldığında, hayatta kalmak isteyen örgütlerin yapılarını çevre ile uyumlandırması gerektiği görüşü ön plana çıkarken, örgütsel ekoloji kuramı çevreye uyum sağlayan örgütlerin çevre tarafından seçildiğine vurgu yapmaktadır. Kaynak bağımlılığı kuramı perspektifinden bakıldığında ise, örgütlerin varlığını devam ettirmesinin, faaliyetlerin gerçekleştirilmesi için gerekli olan kaynakların temin edilmesine ve bu teminin istikrarının sağlanmasına bağlı olduğu ifade edilebilir.

Örgütler arası bağımlılık ve güç ilişkileri insanlar arasındaki bağımlılık ilişkilerine benzetilebilir. Örgütler arası ilişkilerde bağımlılığın yönünü ve derecesini örgütler arası güç ilişkilerinin şekillendirmesi, insanların ilişkilerindeki duygu ve beklentilerinin, taleplerinin, ihtiyaçlarının karşılanmasının tek taraflı, karşılıklı veya karşılık derecesine bağlı olarak bağımlılık ilişkilerinin değişim göstermesine benzetilebilir. Kaynak bağımlılığı kuramı bakış açısı ile baktığımızda, örgütlerin kendi kendilerine yetmediği, dolayısıyla ihtiyaç duydukları kaynağı diğer örgütlerden temin ettiği ve bu durumun da bağımlılık ilişkilerini ortaya çıkardığı ifade edilebilir. Şöyle ki, varlığını korumak ve faaliyetlerini devam ettirmek için kaynak temininin diğer örgütlerden veya tedarikçilerden sağlanması ile bağımlılık ilişkileri ortaya çıkmaktadır. Buradaki önemli nokta, kaynağın önemi

ve kaynağın alternatifinin olup olmasının bağımlılık ilişkisinin derecesini belirlediğidir. Kaynağı elinde bulunduran örgüt/tedarikçi gücü elde ederken, kaynağa ihtiyacı olan örgütü ise kendine bağımlı hale getirdiği söylenebilir.

Örgütlerin çevrelerinde meşruiyet kazanmak için kurumsallaşması, insanların ilişkilerinin toplumda meşruiyet kazanmak, çocuklarının toplumda meşru kabul edilmesi için evlenmesine benzetilebilir. Kurumsal kuram perspektifinden bakıldığında, örgütler kurumsal kurallara uyum sağlayarak hem kurumsal çevre ile hem de çevredeki diğer örgütlerle eş biçimli hale gelerek meşruiyeti elde etmektedir (Pfeffer ve Salancik, 1978).

Örgütlerin dikey ve yatay bütünleşme gibi sahiplik mekanizmaları ile çevrelerindeki kontrolü artırmaya çalışması insanların ev, araba alarak ve mülk edinerek olumsuz koşullarda kendilerini güvende hissetme çabasına benzetilebilir.

Örgütlerin fayda sağlamak adına diğer örgütlerle ilişkiler kurması, insanların çevresiyle kurduğu akrabalık, arkadaşlık, dostluk ilişkilerine benzetilebilir. Sosyal ilişkilerin ekonomik faaliyetler üzerindeki etkisinin yadsınamayacak kadar etkili olmasının, diğer bir ifadeyle, ekonomik ilişkilerin sosyal ilişkilere yerleşik olmasının örgütler arası ilişkilerin kurulmasına ve sosyal ağın oluşumuna temel teşkil eden önemli bir olgu olduğu söylenebilir. Sosyal ağlar; çevredeki belirsizlik seviyesini azaltma (Sözen ve Sağsan, 2009: 66; Sözen ve Gürbüz, 2012: 318), teknik ve kurumsal çevrede güç kazanma (Sözen ve Gürbüz, 2012, s. 317), rekabet avantajı elde etme (Sözen ve Gürbüz, 2012: 307), bilgiye ulaşım için gerekli zaman ve yatırımı azaltmak üzere bilgi kanalları elde etme (Nahapiet ve Ghoshal, 1998: 252) gibi örgütlere çeşitli faydalar sağladığından, örgütler sosyal ağlarını genişletmeye çalışmaktadır.

Örgütsel yaşam evresinin son aşaması olan ve örgütsel döngünün doğal bir parçası olan örgütsel ölüm, örgütün faaliyetlerinin sona ermesidir. Bu evrenin aniden gelişen bir süreçten ziyade örgütsel çöküşün akabinde gerçekleştiği söylenebilir. Örgütsel ekoloji kuramı açısından bakıldığında, doğal bir seleksiyon neticesinde çevreye uyum sağlayamayan örgütlerin çevreden ayıklandığı ve yok olup gittiği ifade edilebilir.

Anlaşılabacağı üzere, örgütlerin yaşam evreleri ile insanların yaşam evreleri arasında bir benzerlik bulunmaktadır. İnsan yaşamında doğumla-ölümün bir arada olması gibi örgütlerin doğumu ve ölümü de bir arada olabilir. Bu yaşam evrelerinin anlaşılmasında değişik örgütsel kuramların farklı bakış açıları sunarak bu evrelerin birçok yönüyle anlaşılmasına olanak tanıdığı söylenebilir.

Çıkar Çatışması Bildirimi

Bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve yayınlanmasına ilişkin herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Destek/Finansman Bilgileri

Yazar, bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve / veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek almamıştır.

Etik Kurul Kararı:

Bu araştırma için etik kurul kararına ihtiyaç bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Abetocala, G. (2013). Survival or failure within the organization life cycle. What lessons for managers? *Journal of General Management*, 38 (4), 23-38.
<https://doi.org/10.1177%2F030630701303800403>
- Aktaş, M., & Şener, İ. (2012). Koşul bağımlılık kuramı, İçinde Sözen, C.H. ve Basım, N.H. (Eds). *Örgüt Kuramları*, 2.Baskı, Beta Yayınevi.

- Aldrich, H., & Herker, D. (1977). Boundary spanning roles and organization structure. *Academy of Management Review*, 2 (2), 217-230. <https://doi.org/10.5465/amr.1977.4409044>
- Alkan, A., & Erdem, R. (2019). Güç: Formal ve informal yünden güce kavramsal bir bakış. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 10(24), 405-433. <https://doi.org/10.21076/vizyoner.472535>
- Aslan, E. Ç., & Türkmen, İ. (2021). Türk sağlık politikalarındaki değişimlerin hastane popülasyon yoğunluğuna etkisi. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 24(4), 681-698.
- Başar, P., & Gültekin, A. (2018). İşletmelerin yabancı pazarlara yayılma yöntemlerinin insan kaynakları fonksiyonunun üzerindeki etkisi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 14(3), 825-849. <https://doi.org/10.17130/ijmeh.2018343125>
- Borys, B., & Jemison, D. B. (1989). Hybrid arrangements as strategic alliances: theoretical issues in organizational combinations. *Academy of Management Review*, 14 (2), 234-249. <https://doi.org/10.5465/amr.1989.4282106>
- Bozağaç, F., & Aktaş, M. (2018). Örgüt Kuramları ve Değişim. *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(9), 37-68.
- Child, J. (1972). Organizational structure, environment and performance: The role of strategic choice. *Sociology*, 6 (1), 1-22. <https://doi.org/10.1177%2F003803857200600101>
- Çubukçu, M. (2018). Organizasyon yapısını belirleyen faktörler ve yapının önemi. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 175-190. <https://doi.org/10.30803/adusobed.343212>
- Delacroix, J., & Carroll, G. R. (1983). Organizational foundings: An ecological study of the newspaper industries of Argentina and Ireland. *Administrative Science Quarterly*, 28(2), 274-291. <https://doi.org/10.2307/2392621>

- Dijksterhuis, M. S., Van den Bosch, F. A. J., Volberda, H. W. (1999). Where do new organizational forms come from? Management logics as a source of coevolution. *Organization Science*, 10(5), 569-582. <https://doi.org/10.1287/orsc.10.5.569>
- DiMaggio, P. J., & Powell, W. W. (1991). The iron cage revisited: Institutional isomorphism and collective rationality in organizational fields, içinde Powell, W.W. ve DiMaggio, PJ (Eds), *The new institutionalism in organizational analysis*, Chicago: University of Chicago Press.
- Donaldson, L. (1996). The normal science of structural contingency theory, S. Clegg, C. Hardy ve W. Nord (Eds), *Handbook of Organizational Studies*, London: Sage.
- Erdil, O., Kalkan, A., & Alparslan, A. M. (2010). Örgütsel ekoloji kuramından stratejik yönetim anlayışına. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*. 12(1), 17-31.
- Fayganoğlu, P. (2019). Kaynak bağımlılığı ve sosyal ağ kuramları bağlamında Türkiye'deki şirketlerin yönetim kurulu üyeliklerindeki çeşitlenme. *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, 29(2), 247-266.
- Fennell, M. L., & Alexander, JA (1987). Organizational boundary spanning in institutionalized environments. *Academy of Management Journal*, 30(3), 456-476. <https://doi.org/10.5465/256009>
- Freeman, J., & Hannan, M. T. (1983). Niche width and the dynamics of organizational populations. *American Journal of Sociology*, 88(6), 1116-1145. <https://doi.org/10.1086/227797>
- Getz, D., & Andersson, T. (2016). Analyzing whole populations of festivals and events: An application of organizational ecology. *Journal of Policy Research in Tourism, Leisure and Events*, 8(3), 249-273. <https://doi.org/10.1080/19407963.2016.1158522>
- Granovetter, M. (1985). Economic action and social structure: The problem of embeddedness. *American Journal of Sociology*, 91(3), 481-510.

- Greenwood, A., Suddaby, R., & Hinings, CR (2002). Theorizing change: the role of professional associations in the transformation of institutionalized fields. *Academy of Management Journal*, 45(1), 58-80. <https://doi.org/10.5465/3069285>
- Hannan, M. T., & Freeman, J. (1977). The population ecology of organizations. *American Journal of Sociology*, 82(5), 929-964. <https://doi.org/10.1086/226424>
- Hannan, M. T., & Freeman, J. (1984). Structural inertia and organizational change. *American Sociological Review*, 49(2), 149-164. <https://doi.org/10.2307/2095567>
- Hannan, M. T., & Freeman, J. (1987). The ecology of organizational founding: American labor unions, 1836-1985. *American Journal of Sociology*, 92(4), 910-943. <https://doi.org/10.1086/228587>
- Javalgi, R. R. G., Todd, P. R., & Scherer, R. F. (2005). The dynamics of global e-commerce: an organizational ecology perspective. *International Marketing Review*, 22(4), 420-435. <https://doi.org/10.1108/02651330510608442>
- Kearney, R. C. (2003). Patterns of union decline and growth: An organizational ecology perspective. *Journal of Labor Research*, 24(4), 561-578. <https://doi.org/10.1007/s12122-003-1014-1>
- Kılıç, F. (2020). Örgütsel Ekoloji teorisi üzerinden girişimcilik ekosisteminin girişimciler üzerindeki etkisi. *Beykoz Akademi Dergisi*, 8(1), 154-173. <https://doi.org/10.14514/byk.m.26515393.2020.8/1.154-173>
- Kızanlıklı, M. M., Koç, H., & Kılıçlar, A. (2016). Örgütsel güç ve gücün kaynakları üzerine kavramsal bir inceleme. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 8(4), 448-504. DOI: 10.20491/isarder.2016.229

- Kobal, H. Y. (2021). Hakkâri Üniversitesi'nin faaliyetlerinin kurumsal kuram varsayımları çerçevesinde incelenmesi. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 238-263. <https://doi.org/10.47525/ulasbid.853654>
- Koç, O., & Sayılar, Y (2016). Örgüt araştırmalarında kaynak bağımlılığı perspektifi: Kuramsal bir değerlendirme. *İşletme İktisadi Enstitüsü Yönetim Dergisi*, 27(80).
- Köker, A. R. (2021). Sosyal ağlar ve örgütsel değişim ilişkisinde olumsuz bağların etkisi. *Global Journal of Economics and Business Studies*, 10(19), 95-109.
- Kurt, Y., & Besler, S. (2019). Yeni yapıların benimsenme biçimi: Rasyonel ve törensel seçimler. *5th International Conference on Advances in Education and Social Sciences, İstanbul*, 546-551.
- Lahiri, S., Pérez-Nordtvedt, L. & Renn, RW (2008). Will the new competitive landscape cause your firm's decline? It depends on your mindset. *Business Horizons*, 51(4), 311-320. <https://doi.org/10.1016/j.bushor.2008.02.004>
- Levine, S., White, P. E. (1961). Exchange as a conceptual framework for the study of interorganizational relationships. *Administrative Science Quarterly*, 5(4), 584-601. <https://doi.org/10.2307/2390622>
- Meyer, J. W., & Rowan, B. (1991). Institutionalized organizations: Formal structure as myth and ceremony, İçinde Powell, W.W. ve DiMaggio, P.J. (Eds), *The new institutionalism in organizational analysis*, Chicago: University of Chicago Press.
- Mizruchi, M. S., & Fein, LC (1999). The social construction of organizational knowledge: A study of the uses of coercive, mimetic and normative isomorphism. *Administrative Science Quarterly*, 44(4), 653-683. <https://doi.org/10.2307/2F2667051>

- Nahapiet, J., & Ghoshal, S. (1998). Social capital, intellectual capital, and the organizational advantage. *Academy of Management Review*, 23(2), 242-266. <https://doi.org/10.5465/amr.1998.533225>
- Otluoğlu, E., Sarı E. S., & Otluoğlu EÇ (2016). Yönetim kurulu çeşitliliğinin finansal performansa etkisi: BIST 100 üzerine bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırma Dergisi*, 9(46), 749-758.
- Öztürk, U. C. (2015). Örgüt Kültürü algısında cinsiyet faktörünün etkisi ve bir uygulama. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 6(12), 62-86.
- Öztürk, O., Dil E., & Özer M. (2019). Kaynak Bağımlılığı Kuramı çerçevesinde bağımlılık kavramına ilişkin bir araştırma: Türkiye otomotiv sektöründe faaliyet gösteren ana firma-tedarikçiler arasındaki satın alma süreçleri üzerine nitel bir analiz. *International Journal of Social Inquiry*, 12(2), 681-718. DOI: 10.37093/ijisi.659029
- Öztürk, A. O., Kara, S., & Kara, H. T. (2019). Belirsizliklerin Örgütlere Etkisi: Yeni Kurumsal Kuram Ekseninde Bir Değerlendirme. *Sayıştay Dergisi*, (114), 33-51.
- Pfeffer, J., & Salancik, G. R. (1978). *The external control of organizations: A resource dependence perspective*. New York: Harper and Row.
- Santos, F. M., & Eisenhardt, K. M. (2005). Organizational boundaries and theories of organization. *Organization Science*, 16 (5), 491-508. <https://doi.org/10.1287/orsc.1050.0152>
- Sargut, A.S. (2010). Yapısal koşul bağımlılık kuramının örgütsel çevre kavramları bağlamındaki yeri, içinde Sargut A.S. ve Özen Ş. (Eds.), Örgüt kuramları (35-75). İmge Kitabevi.
- Sözen, H. C., & Sağsan, M. (2009). Social network versus technical networks: how different social interaction patterns effect information system utilization in the organizations? *Journal of US-China Public Administration*, 6(7), 65-72.

- Yeloğlu, O. (2012). Örgütsel ekoloji, İçinde Sözen, C.H. ve Basım, N.H. (EdS). *Örgüt Kuramları*, 2.Baskı, Beta Yayınevi.
- Sözen, C.H., & Gürbüz, S. (2012). Örgütsel ağlar, İçinde Sözen, C.H. ve Basım, N.H. (EdS). *Örgüt Kuramları*, 2.Baskı, Beta Yayınevi.
- Suchman, M. C. (1995). Managing legitimacy: Strategic and institutional approaches. *Academy of Management Review*, 20(3), 571-610. <https://doi.org/10.5465/amr.1995.9508080331>
- Şen, C., & Mert, İ. S. (2019). Sosyal sermayenin kurumsal, kaynak bağımlılığı ve işlem maliyeti kuramları cephesinden algılanışı. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28(2), 163-178. <http://hdl.handle.net/20.500.12566/515>
- Şengöz, M. (2021). Organizasyonel sessizlik, düşünüş ve ölüm. *Liberal Düşünce Dergisi*, 26(103), 279-291. <https://doi.org/10.36484/liberal.808953>
- Wholey, D. R., & Brittain, JW (1986). Organizational Ecology: Findings and Implications. *Academy of Management Review*, 11(3), 513-533. <https://doi.org/10.5465/amr.1986.57140723>
- Taştan, K., & Yılmaz, S. (2021). Yeni kurumsal kuram argümanlarıyla Türk yükseköğretim sisteminde kalite yönetiminin benimsenmesi üzerine teorik model çalışması. *Black Sea Journal of Public and Social Science*, 4(2), 79-91. <https://doi.org/10.52704/bssocialscience.912717>
- Thompson, J. D. (1967). *Organizations in action*. McGraw-Hill.
- Van De Ven, A. H. (1976). On the nature, formation and maintenance of relations among organizations. *Academy of Management Review*, 1(4), 24-36. <https://doi.org/10.5465/amr.1976.4396447>
- Yıldırım, A. (2018). Örgütsel değişimin yönetilmesi bağlamında" çevre-uyum ilişkisi." Yeni kurumsal kuram ile kaynak bağımlılığı kuramları arasında karşılaştırmalı bir analiz. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (44), 89-102.

- Yılmaz, S. E., & Çetinel, E. (2015). Örgütsel ölüm: Adaptasyon teorileri bağlamında bir değerlendirme. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 211-230.
- Zenger, T. R., Felin, T., & Bigelow, L. (2011). Theories of the firm: market boundary. *The Academy of Management Annals*, 5(1), 89-133. <https://doi.org/10.5465/19416520.2011.590301>
- Zietsma, C., & Lawrence, T. B. (2010). Institutional work in the transformation of an organizational field: the interplay of boundary work and practice work. *Administrative Science Quarterly*, 55(2), 189-221. <https://doi.org/10.2189%2Fasqu.2010.55.2.189>

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

An organization is a social structure formed by two or more individuals or institutions to achieve a specific purpose and has a certain continuity. Organizations are open systems, and this feature of them reveals the deterministic role of the environment and make them vulnerable to the changes in external environment. As organizations cannot be isolated from the environment, they need to interact to external environment and manage their relations with the environment to survive. On the other hand, the environment is an important factor affecting the lives and life stages of organizations.

Method

Organizational theories offer a powerful perspective in understanding the life stages of organizations and the processes that affect their lives. In this study, life stages of individuals and important events in their lives are compared to organizations, and the life stages of organizations and important processes that affect their life are discussed within the framework of organizational theories. In this context, the similarity between the processes that individuals experience throughout their lives such as birth, growth, survival, dependency relationships,

marriage, buying a house, buying a car, owning a property, social relations, and death and organizational stages has been explained relying on transaction cost theory, contingency dependency theory, resource dependency theory, institutional theory, organizational ecology theory, social network theory and social capital theory.

The life cycle of organizations begins with birth, like that of humans. Transaction cost theory states that the failure of the market is the biggest factor in the establishment of organizations. Organizational ecology theory, on the other hand, emphasizes the determining role of the environment and states that environmental changes and environmental selection processes are effective on organizational births (Çubukçu, 2018). After being born, people need to maintain some vital functions such as nutrition, respiration, and digestion to survive. Similarly, organizations that want to maintain their existence and grow must perform some activities. In terms of contingency theory, the view that organizations that want to survive should harmonize their structures with the environment comes to the fore, while organizational ecology theory emphasizes that organizations that adapt to the environment are chosen by the environment. In addition to vital needs to survive mentioned above, individuals have other social needs that are included in their life stages.

Findings, Conclusion and Discussion

Dependency relationships vary depending on the one-sided, mutual, or reciprocal degree of meeting the feelings and expectations, demands and needs of people in their relationships. Inter-organizational relations established to ensure the continuity of activities or to obtain resources also reveal dependency relations between the parties, like human relations.

Individuals marry to gain legitimacy within society. Organizations also institutionalize to achieve legitimacy in society. From the perspective of institutional theory, organizations achieve legitimacy by adapting to institutional rules and becoming isomorphic with both the institutional environment and other organizations in the environment.

People buy houses, cars, and property to feel safe. In the same way, organizations aim to both reduce and manage their dependence and secure themselves by applying strategies such as vertical and horizontal integration, organizational mergers, joint ventures, license agreements and supply agreements.

Organizations can also establish social relations with their environment, similar to the kinship and friendship relations that people establish with their environment, From the perspective of resource dependency theory, obtaining a critical resource, securing the stability of supply of raw materials and inputs and ensuring the flow of information to the organization form the basis of inter-organizational relations. The undeniable impact of social relations on economic activities, in other words, the fact that economic relations are embedded in social relations is another important fact that forms the basis for the establishment of inter-organizational relations and the formation of a social network.

Just as the humans life ends with the death, organizations' life end with organizational death. The last stage of the organizational life stage, organizational death, is a natural part of the organizational cycle, is the end of the activities of the organization. This phase takes place after the organizational collapse rather than a sudden development. In the transaction cost theory, the death of the organization, namely the bureaucracy, can be interpreted as the transition to the clan mechanism. In the organizational ecology approach, it is expressed that organizations that cannot adapt to the environment because of natural selection are separated from the environment and disappear.

As can be understood, people's life stages and organizational life stages are similar to each other. Just like the coexistence of birth and death in human life, the birth and death of organizations coexist and are the reality of life. Different organizational theories offer different perspectives in understanding these life stages, allowing them to be understood in many aspects.